

Regeringens proposition Kundens valfrihet i fråga om social- och hälsotjänster

Syftet med social- och hälsovårdsreformen är att se till att alla har tillgång till jämlika och moderna social- och hälsotjänster till rimliga kostnader. I samband med social- och hälsovårdsreformen ska kunderna få mer valfrihet inom social- och hälsotjänsterna. Därför kommer en valfrihetslag att stiftas. Regeringen lämnade en proposition om det till riksdagen den 9 maj 2017.

Lagens syfte är att valfrihet ska ge snabbare tillgång till vård och förbättra tjänsternas kvalitet och kostnadseffektivitet. Kunden kan på ett mångsidigare sätt än tidigare välja tjänster efter sin egen situation. Avsikten är att stärka i synnerhet de tjänster vid social- och hälsocentralerna och tandklinikerna (tjänster på basnivå) som finns nära kunden. Utbudet av tjänster vid social- och hälsocentralerna utvidgas. Även specialistläkare och socialvård kommer att finnas vid social- och hälsocentralerna.

KUNDEN HAR MÅNGSIDIGARE VALMÖJLIGHETER

Kunden väljer direkt social- och hälsocentral och tandklinik och förbinder sig till valen i ett år.

Om kunden behöver andra tjänster, tillhandahålls de via landskapets affärsverkstjänster.

KUNSEDEL
t.ex. fysioterapi,
tandreglering

KUNSEDEL
t.ex. ett ingrepp
på privat sjukhus

PERSONLIG BUDJET
t.ex. tjänster för
personer med
funktionsnedsättning

Kunden får mångsidigare valmöjligheter

Valfriheten ska utvidgas 2019. I vissa landskap kommer valfriheten att utvidgas tidigare och i andra senare. Då får du mångsidigare möjligheter att välja producent av social- och hälsotjänster samt verksamhetsställe när det gäller tjänster som omfattas av valfriheten. Du kan välja en tjänst som tillhandahålls av ett landskapsägt bolag, ett privat företag eller en organisation. Alla har samma kundavgift. Du kan också välja landskapets affärsverks verksamhetsställe.

I fråga om tjänster på basnivå kan du välja vilken social- och hälsocentral och tandklinik du anlitar

- I början av 2019 kan du välja tandklinik. Tjänsteproducenten ska finnas i registret över tjänsteproducenter och vara godkänd av något landskap. Då uppfyller producenten verksamhetsvillkoren.
- Den 1 juli 2019 ökar kundens valfrihet så att du får större frihet än för närvarande att välja vilken social- och hälsocentral du vill anlita för att få vård av skötare eller läkare samt rådgivning om socialtjänsterna.
- Du kan välja en social- och hälsocentral och tandklinik var som helst i Finland. Valet görs genom att du i den landsomfattande nättjänsten eller på något annat skriftligt sätt registrerar dig som kund hos den social- och hälsocentral eller tandklinik som bäst passar dig. Landskapet ger sina invånare närmare anvisningar om hur och när man ska registrera sig som kund.
- Vid behov får du hjälp med att välja. Valfriheten är frivillig. I fråga om personer som inte gör något val ser landskapet till att registrera dem som kund hos den *bäst tillgängliga* social- och hälsocentralen och tandkliniken.
- En minderårig som har fyllt 15 år får själv välja tjänsteproducent. För yngre görs valet av vårdnadshavaren. Till exempel på grund av minnessjukdom klarar en kund inte alltid själv av att välja tjänsteproducent. Då ska kundens vilja utredas tillsammans med kundens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående.
- Du kan byta tjänsteproducent tidigast ett år efter det föregående valet. Om den tjänsteproducent som du har valt har flera verksamhetsställen på olika orter, kan du vid behov få vård vid vilket som helst av dem i hela landet.
- Om du på grund av arbete, studier eller fritid tillfälligt vistas på en annan ort, kan du få vård vid en annan tjänsteproducents social- och hälsocentral eller tandklinik, om den tjänsteproducent som du har valt inte har ett verksamhetsställe på orten. I det här fallet ska du i den landsomfattande nättjänsten eller på något annat skriftligt sätt göra en anmälan om det till landskapet.
- Vid behov gör man upp en kundplan för dig där det redogörs för de tjänster som du får. Om du också får socialtjänster, kan en egen kontaktperson utses för dig. Tjänsteproducenten kan bevilja dig kundsedlar, som du kan använda för enskilda åtgärder hos andra tjänsteproducenter. Du kan till exempel av en läkare vid social- och hälsocentralen få en remiss till fysioterapi och beviljas en kundsedel som du kan använda för att anlita en lämplig fysioterapeut.
- Efter att ha fått en kundsedel kan du på ett mångsidigare sätt än förut välja tjänster efter din egen situation. Du kan välja bland alla tjänsteproducenter som något landskap har godkänt som tjänsteproducent. På det sättet säkerställs en hög tjänstekvalitet.

- Avsikten är att före början av 2022 utvidga utbudet av tjänster vid social- och hälsocentralerna. Det betyder att senast då ska det vid social- och hälsocentralen gå att besöka specialistläkare och att få handledning och rådgivning i frågor som gäller berusningsmedel och psykisk ohälsa samt att få socialtjänster som behövs kortvarigt. Sådana är exempelvis social handledning, hemservice, hemvård och rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor. Landskapet kan, om det så önskar, också överföra tjänsterna vid rådgivningsbyråerna för mödra- och barnavård till social- och hälsocentralerna.
- I tvåspråkiga kommuner ska social- och hälsocentralerna och tandklinikerna ge service på finska och svenska, om inte landskapet separat har gett tillstånd att avvika från skyldigheten.

Övriga social- och hälsotjänster får du vid landskapets verksamhetsställe

- Enligt propositionen ska de social- och hälsotjänster som inte hör till social- och hälsocentralerna och tandklinikerna produceras av landskapets affärsverks verksamhetsställen. Du kan direkt kontakta landskapets affärsverks verksamhetsställe, utom om det gäller icke-brådskande sjukhusvård. I det fallet behövs en remiss av en läkare.
- Kundens valfrihet gäller även de tjänster som produceras av landskapets affärsverk. Du kan välja inom hela Finland vilket verksamhetsställe du vill anlita. Du kan till exempel välja vilket sjukhus du anlitar för en icke-brådskande operation. Den remitterande läkaren kan hjälpa dig i valet av lämplig vårdenhet.
- Om du inte själv vill välja vilket verksamhetsställe du anlitar, hänvisar landskapet dig till ett lämpligt verksamhetsställe.
- Brådskande vård och första hjälpen ges vid jourmottagningar och sjukhus på samma sätt som tidigare.
- Landskapets affärsverk fattar myndighetsbeslut och sköter de myndighetsuppgifter som inbegriper offentlig makt.
- Valfriheten omfattar inte skolhälsovården eller studerandehälsovården på andra stadiet.

Du kan få en kundsedel eller en personlig budget

- Landskapets affärsverk bedömer din situation och gör upp en kundplan för dig. Utifrån den får du tjänsten direkt av ett verksamhetsställe för landskapets affärsverk eller så kan du när det gäller vissa tjänster få en kundsedel eller en personlig budget för att skaffa den tjänst du behöver.
- Landskapet betalar direkt till tjänsteproducenten ersättning enligt kundsedeln och den personliga budgeten. Inga pengar förs över till kundens konto.
- Landskapet beslutar i vilka tjänster kundsedlar tas i bruk i landskapet. Med en kundsedel kan du anlita en tjänsteproducent som finns i registret över tjänsteproducenter.

- När det gäller tjänster för personer med funktionsnedsättning och tjänster för äldre personer tas en personlig budget i bruk. Landskapet kan ta i bruk en personlig budget även när det gäller andra social- och hälsotjänster. Om du har en personlig budget kan du inom hela Finland välja bland de tjänsteproducenter som finns registrerade i registret över tjänsteproducenter.
  - Med en kundsedel kan du till exempel skaffa hemservice eller välja på vilket sjukhus du ska opereras, om landskapet erbjuder en kundsedel när det gäller dessa tjänster.
  - Som klient inom äldreomsorgen, tjänsterna för personer med funktionsnedsättning och tjänsterna för personer med utvecklingsstörning kan du få en personlig budget. Då kan du själv välja varifrån du skaffar de tjänster som omfattas av klientplanen. På det här sättet kan du välja tjänsterna efter din personliga situation. En personlig budget gäller antingen för viss tid eller tills vidare.
- Du kan vägra att ta emot en kundsedel eller en personlig budget, och i det här fallet svarar landskapets affärsverk på annat sätt för produktionen av de social- och hälsotjänster du behöver.
- Nättjänster, kundrådgivare och servicehandledare handleder och ger dig stöd i valet av lämpliga tjänster.

Företagshälsovård och privata social- och hälsotjänster

- Även i fortsättningen kommer det att finnas företagshälsovård som bekostas av arbetsgivaren. Likaså kommer det att finnas privata social- och hälsotjänster som kunden betalar själv genom till exempel en privat sjukförsäkring. Efter en övergångsperiod betalas det inte längre sjukförsäkringsersättning för sådana privata hälsotjänster som inte omfattas av valfriheten.

Kunden får bättre information om kvaliteten på tjänsterna och väntetiderna

- Enligt propositionen ska landskapet informera invånarna om deras rättigheter och förmåner samt ge råd och stöd i fråga om användningen av social- och hälsotjänster. Landskapet ska se till att invånarna har tillgång till tillräcklig information för att kunna välja när det gäller social- och hälsotjänster.
- Landskapet ska se till att det i nättjänsten finns information om social- och hälsocentralerna och tandklinikerna samt om producenterna av tjänster som fås med kundsedel och om de tjänster som en personlig budget omfattar. I nättjänsten berättas det också om tillgången till tjänster och om deras kvalitet.
- Social- och hälsocentralerna och tandklinikerna ska i nättjänsten ge aktuell information om hur mycket nya kunder som de kan ta emot och om de faktiska väntetiderna. Producenterna ska i anmälningsordning ta emot alla kunder, om inte producentens maximala antal kunder har uppnåtts.

- Social- och hälsocentralerna eller tandklinikerna ska ge sina kunder information om producenterna av tjänster för vilka kundsedlar beviljas. En producent som tillhandahåller tjänster som fås med kundsedel eller tjänster som tillhandahålls enligt en personlig budget ska på webben publicera aktuella uppgifter om de här tjänsterna och om väntetiderna för tjänsterna.
- Informationen i nättjänsten ska på begäran ges muntligen eller skriftligen till kunden.
- I handledningen och rådgivningen ska särskild uppmärksamhet fästas vid kunder som behöver brett samordnade tjänster eller särskilt stöd.
- Social- och hälsocentralernas och tandklinikernas producenter och producenterna av tjänster som fås med kundsedel ska årligen informera bland annat om sina inkomster, betalda skatter och plats för beskattning, vinster och förluster, ledningens löner och arvoden samt uppfyllande av samhällsansvar.
- Tjänsteproducenterna omfattas av offentlighetslagen och förvaltningslagen. Enligt offentlighetslagen är en myndighets handlingar offentliga om inte något annat föreskrivs i någon annan lag.

Landskapen ordnar de social- och hälsotjänster som finansieras med skattemedel

- Social- och hälsovårdsreformen överför den 1 januari 2019 ansvaret för att ordna social- och hälsotjänster från kommunerna till landskapen. Landskapet har *ansvaret* för de social- och hälsotjänster som finansieras med offentliga medel inom landskapet. Landskapet får finansieringen av staten, men beslutar självständigt om hur det använder medlen.
- Landskapet svarar för att invånarna får de tjänster som de behöver och att tjänsterna som produceras av olika tjänsteproducenter bildar en smidig och effektiv helhet. Landskapet betalar till tjänsteproducenterna ersättning för de tjänster som tillhandahålls invånarna.
- Landskapet och tillsynsmyndigheten övervakar tjänsteproducenternas verksamhet. Om kunden har drabbats av ett missförhållande, har kunden rätt att göra en anmärkning till tjänsteproducenten eller lämna in ett klagomål till tillsynsmyndigheten, eller att lämna ärendet för behandling till landskapet.

Valfrihetslagen träder i kraft den 1 januari 2019

Regeringen lämnade en proposition om valfriheten till riksdagen den 9 maj 2017. Riksdagen beslutar om godkännandet av lagförslaget före hösten. Lagen avses träda i kraft vid ingången av år 2019 då landskapen ska börja ordna de offentliga social- och hälsotjänsterna. Vid ingången av 2019 inleder tandklinikerna sin verksamhet, och landskapet inför kundsedeln och den personliga budgeten. Kundens rätt att välja landskapets affärsverks verksamhetsställe träder också i kraft vid ingången av 2019.

Eftersom beredningen har fortskridit i olika takt i de olika landskapen, inleder inte social- och hälsocentralerna sin verksamhet samtidigt i alla landskap. Redan 2017 kommer valfriheten att i vissa landskap utvidgas genom pilotförsök med social- och hälsocentraler och personliga budgetar. I regel kommer social- och hälsocentralerna att inleda sin verksamhet senast den 1 juli 2019. Genom ett särskilt undantagstillstånd kan ett landskap inleda verksamheten med social- och hälsocentraler först den 1 januari 2021.

Ytterligare information

Tuomas Pöysti, projektchef, understatssekreterare, social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet, tfn 0295 163 012

Outi Antila, överdirektör, social- och hälsovårdsministeriet, tfn 0295 163 164

Kirsi Varhila, överdirektör, social- och hälsovårdsministeriet, tfn 0295 163 338

